

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

О. А. Біда

ORCID 0000-0002-0448-0852

Т. П. Кучай

ORCID 0000-0003-3518-2767

А. П. Чичук

ORCID 0000-0002-9982-3634

У статті здійснено порівняльний аналіз та виділено особливості підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти у Великій Британії та Україні. Виокремлено основні завдання, що стоять перед системою професійної освіти у сфері екології та підготовки фахівців для всіх верств населення у Великій Британії. Зроблено аналіз навчальних планів університетів Великої Британії та України.

Проаналізувавши стан екологічної освіти у вищих навчальних закладах України та Великої Британії, ми зробили перегляд концептуальних засад екологічної освіти та виховання. Зроблено висновок, що потребує збільшення у навчальних планах ЗВО України кількості навчального часу на екологічні дисципліни. Оскільки екологічні проблеми носять глобальний, міждисциплінарний характер, відмічаємо необхідність «екологізації» всіх навчальних предметів.

Проаналізовано співвідношення кількості годин, передбачених на аудиторну (лекції, практичні, семінарські, лабораторні та інші види робіт) та самостійну роботу студентів у досліджуваних ЗВО. Зазначено, що особливу увагу доцільно приділяти екологічному вихованню учнів молодшого шкільного віку, оскільки початкова школа – це фундамент подальшого навчання і, головне, – формування особистості. Для порівняння структури навчального процесу визначено чотири ідентичні групи дисциплін еколого-біологічного спрямування, що сприяють підготовці вчителя біології у Великій Британії та Україні.

Аналіз наукової літератури щодо змісту навчальних планів свідчить, що екологічна освіта у вищих школах України та розвинутих зарубіжних країнах здійснюється у двох напрямках: шляхом екологізації навчального процесу та введення предметів екологічного спрямування.

Досвід Великої Британії трансформовано таким чином, щоб засвоїти найбільш доцільні її надбання і разом з тим зберегти рівновагу між високоякісною вищою педагогічною освітою та поміркованими матеріальними витратами на неї.

Ключові слова: *підготовка учителів, екологічна освіта, учні, Велика Британія, Україна.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У розв'язанні найбільш актуальних екологічних проблем сьогодення першочергового значення набувають проблеми взаємин людини з природою. Охорона довкілля є одним із стратегічних завдань поглиблення Європейської інтеграції, мета якої – єдина Європа. Утвердження пріоритету гуманістичних ідеалів і цінностей у взаємостосунках між людьми та їх ставлення до навколишнього середовища є найважливішою умовою досягнення сталого розвитку суспільства на глобальному та національному рівнях.

Особливістю сучасної соціально-економічної та соціокультурної ситуації в державі є зміна якісних вимог до фахівця будь-якого профілю, що забезпечують його затребуваність на ринку праці, успішну та кваліфіковану професійну діяльність, просування по службі, соціальну захищеність і плідну життєдіяльність в цілому.

Проблеми, що стосуються екологічної діяльності молоді, не відірвані від економічних і політичних явищ, в яких яскраво відображаються протиріччя нашого суспільства. Забезпечити майбутнє фахівця, у тому числі і за рахунок ціннісного ставлення до природи і оволодіння ним основ здорового способу життя стосовно вимог до професійної діяльності – одне з найважливіших завдань педагогічної науки.

Для задоволення сучасних вимог до спеціаліста необхідний новий підхід до проблем виховання особистості нової формації, здорового, мобільного, конкурентоспроможного, морально зрілого, професійно-культурного, готового до активної життєдіяльності в умовах сучасних соціокультурних реалій... (Кучай, 2010).

Мета статті – здійснити порівняльний аналіз та виокремити особливості підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти у Великій Британії та Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми і на які спирається автор. Загальнопедагогічні та психологічні аспекти екологічного виховання молоді відображено в працях українських та російських учених (В. Бондаря, Я. Габєва, А. Галєєвої, С. Гончаренка, С. Дерябо, І. Зверєва, О. Захлебного, Л. Лук'янової, Н. Менчинської, Н. Ничкало, С. Сисєєвої, І. Суравєгіної, Л. Хомич та інших). Новий підхід до реалізації екологічної освіти учнівської і студентської молоді, що базується на системності та особистісно-орієнтованому навчанні, теоретично структурованих принципах, умовах, формах навчання, досвіді, теорії та практиці екологічного виховання у зарубіжних країнах, висвітлено в працях Н. Бідюк, І. Задорожної, Г. Марченко, Я. Полякова (Велика Британія), Д. Квасничкової (Чехія), О. Романової (Білорусь), І. Рудьковської (Німеччина), Д. Цихі (Польща) та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Проблеми екологічної освіти доцільно гнучко враховувати у змісті підготовки педагогічних працівників. Для більш детального порівняння рівня підготовки вчителів початкової, середньої та вищої школи, а також екологів, що пройшли курси підготовки вчителів, які викладають в школі екологічні, природознавчі та природоохоронні дисципліни, проаналізовано відповідні навчальні плани університетів Великої Британії та України.

Аналіз навчальних планів університетів Великої Британії та України з напрямку підготовки «Екологія та охорона навколишнього середовища» дає можливість констатувати, що у Великій Британії при підготовці екологів упродовж 3-х років навчання вивчають 32 дисципліни екологічного спрямування, в Україні протягом 4-х років – 26 дисциплін (на 6 менше).

Нами проаналізовано співвідношення кількості годин, передбачених на аудиторну (лекції, практичні, семінарські, лабораторні та інші види робіт) та самостійну роботу студентів у досліджуваних нами ЗВО.

Як свідчать результати аналізу дисциплін екологічного спрямування, в Лідському університеті на аудиторну роботу відведено всього 1070 годин, зокрема, на лекції – 634, практичні – 135, семінарські – 113 тощо; на самостійну – 3130 годин.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького відповідно: на аудиторну – 1825 годин, на самостійну – 1550 годин. Результати досліджень свідчать, що в британському університеті на аудиторні заняття у навчальному плані передбачено значно меншу кількість годин, ніж в українському (1070 проти 1825), а на самостійну роботу – значно більша їх кількість (3130 годин проти

1550 год.). У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького на самостійну роботу відведено вдвічі менше годин, ніж у Лідському, у процентному відношенні самостійна робота становить 47% і 74,52%. Не зважаючи на виявлену розбіжність, проаналізовані нами навчальні плани Лідського та Черкаського університетів свідчать про значний рівень підготовки екологічних кадрів у цих країнах, але не всі підготовлені екологи (а може їх і більшість) йдуть викладати екологічні дисципліни в школі, оскільки вони здебільшого працюють у різних державних чи приватних установах екологічного спрямування. У зв'язку з цим нами проаналізовані навчальні плани з інших напрямів підготовки освітан до викладання екологічних дисциплін у школі: підготовка вчителя початкових класів, біології – тих учителів, які здійснюють екологічне навчання і виховання учнів.

На основі навчальних планів за напрямом підготовки «Педагогічна освіта» спеціальністю «Початкова освіта» нами виявлено, що навчальним планом факультету педагогічної освіти університету Глазго – одного з лідерів інновацій у підготовці майбутніх учителів (University of Glasgow, 2008) до екологічного виховання молодших школярів передбачені дисципліни: наука про здоров'я, практика здорового способу життя, природа і знання про її раціональне використання, людина і природа, охорона навколишнього середовища та ін. (Primary Education with Teaching Qualification. Faculty of Education).

При підготовці вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів у Роемптонському університеті особлива увага приділяється оволодінню ними предметами природничо-екологічного циклу: географія, польові роботи, наука про землю, рослинництво, тварини в навколишньому середовищі, викладання природознавства в початковій школі (Primary education).

У Лідському університеті вивчаються дисципліни: «Екологічний розвиток дитини» та «Наукова робота з екологічного розвитку дитини». При підготовці вчителя початкової ланки у Великій Британії більша увага звертається на соціалізацію особистості. Зокрема, в Лідському університеті майбутні вчителі вивчають дисципліни: соціалізація дитини, екологічний розвиток дитини, благоустрій дитини – історія і практика, соціальний і культурний розвиток дітей і молоді тощо (Undergraduate Courses Running, 2009).

На нашу думку, особливу увагу доцільно приділяти екологічному вихованню учнів молодшого шкільного віку, оскільки початкова школа – це фундамент подальшого навчання і, головне, – формування особистості.

Як відомо, закладені в дитячому шкільному віці основи моралі закріплюються на все життя.

Навчальним планом підготовки фахівців з вищою освітою за напрямом «Педагогічна освіта» спеціальністю «Початкова освіта» у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького визначено такі дисципліни екологічного спрямування: «Екологія», «Основи природознавства (ботаніка, зоологія, землезнавство)», «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики», «Основи медичних знань і охорони здоров'я», «Основи валеології», «Польова практика».

Загальна кількість дисциплін екологічного спрямування у різних ВНЗ варіює від 5 до 7; загальна кількість годин, відведена на викладання цих дисциплін, значно відрізняється. Якщо в університетах Великої Британії їх кількість становить 1000 – 1800 годин, то у ЗВО в Україні 648 годин. Тут у кількісному відношенні ці відмінності наче й невеликі, але якщо ці дані виразити у співвідношенні до загальної кількості годин.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького та Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на підготовку такого фахівця передбачено значно меншу кількість годин. При чотирирічному терміні підготовки вчителів на всі дисципліни передбачено в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького 7479 годин, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини 7596 годин. У британських університетах при 3 річному терміні в університеті Глазго на всі дисципліни передбачено 4000, Лідському – 3100, Роемптонському – 3200 годин. З них на вивчення екологічних дисциплін в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького відведено 13%, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини – 12%. У навчальних закладах Великої Британії при 3 річному терміні навчання – відповідно: у Глазго – 35%, Лідському – 21%, Роемптонському – 19%.

Узагальнюючи викладене вище, зазначимо, що в університетах Великої Британії, на відміну від університетів України, на дисципліни екологічного спрямування відводиться значно більший обсяг академічного часу. Слід відмітити, що при вивченні дисциплін екологічного спрямування в Лідському університеті на самостійну роботу відводиться 945 годин з 1100 (85,9%), а в Черкаському – 408 із 648 (62,9%) – на 23% менше. Крім того, вказуємо на значно більшу кількість годин, відведених у британських університетах на наукову роботу (у Глазго – 600 годин, Лідському – 200 годин, Черкаському – 81 година, Уманському – 54 години).

Нами здійснено спробу проаналізувати навчальні плани університетів Великої Британії та України з напрямку підготовки «Біологія». Одержані результати свідчать, що в усіх ЗВО при підготовці вчителя біології у Великій Британії упродовж 3-х років, а в Україні 4-х років майбутні вчителі вивчають приблизно однакову кількість предметів еколого-біологічного спрямування (19–20 предметів). Однак обсяг годин з цих предметів, передбачених навчальними планами британських університетів, значно перевищує такий показник в університетах України. Зокрема, якщо в Лідському університеті навчальним планом передбачено 3100 годин на предмети еколого-біологічного циклу, то в Україні – у Черкаському – 2295 (на 805 годин менше), в Уманському – 2133 (на 967 годин менше), що свідчить про більш ґрунтовну підготовку вчителя для викладання екологічних та біологічних дисциплін у школі.

Для порівняння структури навчального процесу нами визначено чотири ідентичні групи дисциплін еколого-біологічного спрямування, що сприяють підготовці вчителя біології у Великій Британії та Україні. До 1 групи нами віднесено дисципліни, що безпосередньо пов'язані з екологічною підготовкою вчителів біології. Слід зазначити, що найбільше таких дисциплін викладається в Роемптонському університеті (Roehampton University) (Hopkins (Ed.), 1986) та університеті Глазго (Glasgow University) (2008) – у кількості чотирьох. У Лідському (Leeds University) (Biological Sciences) і Черкаському університетах – 3-х, Уманському – 2-х. Друга група охоплює дисципліни, пов'язані з охороною навколишнього середовища. Якщо в Уманському університеті студенти опановують курси: «Охорона природи», «Охорона фіторізноманітності України», «Заповідники і заповідна справа», «Біотехнології», а в Черкаському – «Біотехнологія», «Екологічний менеджмент», то в університетах Великої Британії викладаються такі предмети: у Роемптонському – «Захист людини», у Лідському – «Захист навколишнього середовища», у Глазго студенти вивчають три курси з відміченої проблеми – «Екологія та охорона навколишнього середовища», «Аналіз навколишнього середовища», «Менеджмент навколишнього середовища», на вивчення яких відводиться приблизно однакова кількість годин. До третьої групи нами віднесено дисципліни, пов'язані з науково-предметною біологічною підготовкою вчителя. Характеризуючи предмети цієї групи, ми відмічаємо, що навчальними планами університетів, що порівнюються, передбачено приблизно однакову кількість предметів (10–12). Є дисципліни ідентичні. Так, у всіх ЗВО навчальними планами передбачено викладання зоології, ботаніки, імунології, генетики, еволюції, проведення польових робіт. До 4 групи нами віднесено дисципліни, що забезпечують організацію і

проведення наукових робіт студентів. Порівняння цих дисциплін свідчить, що в усіх університетах це питання розв'язується при викладанні одного предмета, але кількість годин, відведена на них в кожному університеті, різна. Найбільша кількість годин визначена навчальним планом Лідського університету (200 годин).

Як свідчать літературні джерела, студенти біологічних та екологічних факультетів британських університетів можуть дістати подальшу кар'єру в біомедичних лабораторіях, лікарнях, медичних сервісах та викладанні біологічних предметів у середніх або вищих навчальних закладах після проходження однорічних навчальних курсів для одержання диплома з педагогіки (Авшенюк, 2005; Hopkins (Ed.), 1986; Undergraduate Courses Running, 2009).

Випускники Черкаського і Уманського університетів біологічного факультету призначаються на роботу здебільшого на посаду вчителя школи.

Відмічаємо, що екологічна освіта у Великій Британії здійснюється упродовж усіх років навчання у ЗВО в процесі опанування різними навчальними дисциплінами, до змісту яких включено матеріал з проблем екології. Такий підхід дозволяє сформувати в майбутніх учителів вміння й навички розв'язання завдань екологічного виховання дітей, зміцнення їхнього здоров'я а також потребу до постійного поповнення й поновлення отриманих екологічних знань (Діордієва, 2004).

Аналіз наукової літератури щодо змісту навчальних планів свідчить, що екологічна освіта у вищих школах України та розвинутих зарубіжних країнах здійснюється у двох напрямках: шляхом екологізації навчального процесу та введення предметів екологічного спрямування. Досвід Великої Британії має бути трансформовано таким чином, щоб засвоїти найбільш доцільні її надбання і разом з тим зберегти рівновагу між високоякісною вищою педагогічною освітою та поміркованими матеріальними витратами на неї. Вивчаючи стан екологічної освіти у вищих навчальних закладах, ми погоджуємось з висновком В. Радомського та П. Ліпського (2002) про необхідність перегляду концептуальних засад екологічної освіти та виховання в Україні.

Висновки представленого у статті дослідження. Проаналізувавши стан екологічної освіти у вищих навчальних закладах України та Великої Британії, ми вбачаємо за необхідність перегляд концептуальних засад екологічної освіти та виховання. Зокрема, потребує збільшення у навчальних планах ЗВО України кількості навчального часу на екологічні дисципліни. Оскільки екологічні проблеми носять глобальний,

міждисциплінарний характер, відмічаємо необхідність «екологізації» всіх навчальних предметів.

Література

1. Авшенюк Н. М. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Київ, 2005. 235 с.
2. Бамбуркин А. П. Тенденции развития системы образования и обучения. *Освіта регіону*. 2006. №1(2). С. 17–19.
3. Діордієва Г. Умови підвищення екологічної компетентності студентів – майбутніх вчителів. *Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища, XI Карпінські читання*: зб. наук. праць. Полтава, 2004. С. 387–389.
4. Кучай А. В. Формирование информационной компетенции – одна из ведущих задач подготовки будущего учителя. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета*. Серия: «Педагогика и психология». 2010. № 1(1). С. 23–25.
5. Никитюк С. Тенденції розвитку заочної освіти вчителів іноземних мов у Великобританії. *Рідна школа*. 2006. №5. С. 79–80.
6. Радомський В. А., Ліпський П. Ю. Необхідність удосконалення системи екологічної освіти фахівців. *Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні*: програма та матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 1 лютого 2002 р. / Мін-во освіти і науки України, нар. укр. акад. та ін. Харків, 2002. XVIII. С. 38–41.
7. Старовойт С. М. Де Монтфорт університет – центр новітніх технологій з професійної підготовки екологів у Великій Британії. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: зб. наук. пр. / Редкол. Т. І. Сушенко (відп. ред.) та ін. Київ, Запоріжжя. 2004. Вип. 33. С. 234–239.
8. Швед М. Екологічна едукція за кордоном і в Україні. Львів: Вид. «Світ», 1997. 106 с.
9. Biological Sciences Undergraduate School. Leeds University. URL: <http://webprod1.leeds.ac.uk/catalogue/dynprogrammes.asp?Y=200809&P=BS-BLGY%2FORD> (дата звернення: 15.01.20).
10. Biological Sciences. Roehampton University. URL: <http://studentzone.roehampton.ac.uk/programmedetails/ug/biologicalsciences/index.asp> (дата звернення: 22.11.19).
11. In-service training and educational development: an international survey / D. Hopkins (Ed.). London: CroomHelm, 1986. 334 p.
12. Primary Education with Teaching Qualification. Faculty of Education. University of Glasgow. URL: <http://www.gla.ac.uk/faculties/education/teachinginschools/primary/educationwithprimaryteachingqualificationdumfriescampus/> (дата звернення: 12.09.19).
13. Primary education. Roehampton University. URL: <http://studentzone.roehampton.ac.uk/programmedetails/ug/newprimaryeducation/index.asp> (дата звернення: 12.12.19).

14. Undergraduate Courses Running 2009. School of Education. University of Leeds. URL: http://www.education.leeds.ac.uk/current_students/undergraduate.php (дата звернення: 14.08.19).
15. University of Glasgow. Biology. Undergraduate study. University of Glasgow: CCB, 2008. 20 p.
16. University of Glasgow. Initial teacher education. Undergraduate study. University of Glasgow: CCB, 2008. 8 p.

References

1. Avshenyuk, N. M. (2005). *Standartyzatsiya profesiyanoi pidhotovky vchyteliv u Anhliyi y Uelsi (kinets XX – pochatok XXI st.) [Standardization of teacher training in England and Wales (end of XXth - beginning of XXIst century)]*. (Candidate's Thesis in Pedagogy). Kyiv. (ukr).
2. Bamburgyn, A. P. (2006). Tendentsyy razvitiya sistemy obrazovaniya i obucheniya [Trends in the development of education and training]. *Osvita rehionu, 1(2)*, 17–19 (rus).
3. Diordiyeva, H. (2004). Umovy pidvyshchennya ekolohichnoyi kompetentnosti studentiv – maybutnikh vchyteliv [Conditions for improving the environmental competence of students – future teachers]. *Pidhotovka maybutnoho vchytelya pryrodnychkh dystsyplin v umovakh modelyuvannya osvithnoho seredovyshcha*, 387–389. *KHI Karyshynski chytannya*: zb. nauk. prats. Poltava (ukr).
4. Kuchai, A. V. (2010). Formirovanie informatsyonnoy kompetentsyi – odna iz vedushchikh zadach podgotovki budushcheho uchitelya [The formation of information competence as one of the leading tasks in preparing a future teacher]. *Vektor nauki Tolyatinskogo gosudarstvennogo universiteta, 1(1)*, 23–25. Seriya: "Pedagogyka i psikhologiya". (rus).
5. Nykytyuk, S. (2006). Tendentsiyi rozvytku zaochnoyi osvity vchyteliv inozemnykh mov u Velykobrytaniyi [Trends in distance learning of foreign language teachers in the United Kingdom]. *Ridna shkola, 5*, 79–80 (ukr).
6. Radomskyy, V. A., & Lips'kyy, P. Yu. (2002). Neobkhidnist udoskonalennya systemy ekolohichnoyi osvity fakhivtsiv. *Kontseptualni zasady modernizatsiyi systemy osvity v Ukrayini: prohrama ta materialy vseukr. nauk.-prakt. konf.* Kharkiv, February 1, 2002, XVII, 38–41. Ministry of Education and Science of Ukraine, national Ukrainian Academy etc. (ukr).
7. Starovoyt, S. M. (2004). De Montfort universytet – tsentr novitnikh tekhnolohiy z profesiyanoi pidhotovky ekolohiv u Velykiy Brytaniyi [De Montfort University – a center of new technology with professional training for environmental scientists in Great Britain]. *Pedahohika i psykholohiya formuvannya tvorchoyi osobystosti: problemy i poshuky*: zb. nauk. pr., 33, 234–239. T. I. Sushchenko et al. (Eds.) Kyiv, Zaporizhzhya (ukr).
8. Shved, M. (1997). *Ekolohichna edukatsiya za kordonom i v Ukrayini [Environmental education abroad and in Ukraine]*. Lviv: Vyd. "Svit" (ukr).

9. *Biological Sciences Undergraduate School. Leeds University.* Retrieved from <http://webprod1.leeds.ac.uk/catalogue/dynprogrammes.asp?Y=200809&P=BS-BLGY%2FORD> (date of appeal: 15.01.20) (eng).
10. *Biological Sciences. Roehampton University.* Retrieved from <http://studentzone.roehampton.ac.uk/programmedetails/ug/biologicalsciences/index.asp> (date of appeal: 22.11.19) (eng).
11. Hopkins, D. (Ed.). (1986). *In-service training and educational development: an international survey.* London: CroomHelm (eng).
12. *Primary Education with Teaching Qualification. Faculty of Education. University of Glasgow.* Retrieved from <http://www.gla.ac.uk/faculties/education/teachinginschools/primary/educationwithprimaryteachingqualificationdumfriescampus/> (date of appeal: 12.09.19) (eng).
13. *Primary education. Roehampton University.* Retrieved from <http://studentzone.roehampton.ac.uk/programmedetails/ug/newprimaryeducation/index.asp> (date of appeal: 12.12.19) (eng).
14. *Undergraduate Courses Running (2009).* School of Education. University of Leeds. Retrieved from http://www.education.leeds.ac.uk/current_students/undergraduate.php (date of appeal: 14.08.19) (eng).
15. *University of Glasgow (2008).* Biology. Undergraduate study. University of Glasgow: CCB (eng).
16. *University of Glasgow (2008).* Initial teacher education. Undergraduate study. University of Glasgow: CCB (eng).

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ ОБРАЗОВАНИЮ УЧАЩИХСЯ

О. А. Біда, Т. П. Кучай, А. П. Чичук

В статье осуществлен сравнительный анализ и выделены особенности подготовки будущих учителей к экологическому образованию в Великобритании и Украине. Выделены основные задачи, стоящие перед системой профессионального образования в сфере экологии и подготовки специалистов для всех слоев населения в Великобритании.

Сделан анализ учебных планов университетов Великобритании и Украины. Проанализировано состояние экологического образования в высших учебных заведениях Украины и Великобритании. Поскольку экологические проблемы носят глобальный, междисциплинарный характер, отмечается необходимость внедрения концептуальных основ экологического образования и воспитания, «экологизации» всех предметов, увеличение в учебных планах учебных заведений Украины количества учебного времени на экологические дисциплины.

Проанализировано соотношение количества часов, предусмотренных на аудиторную (лекции, практические, семинарские, лабораторные и другие виды работ) и самостоятельную работу студентов в исследуемых учебных заведениях.

Отмечено, что особое внимание целесообразно уделять экологическому воспитанию учащихся младшего школьного возраста, так как начальная школа – это фундамент дальнейшего обучения и, главное, – формирования личности. Для сравнения структуры учебного процесса определены четыре идентичные группы дисциплин эколого-биологического направления, способствующие подготовке учителя биологии в Великобритании и Украине. Анализ научной литературы по содержанию учебных планов показывает, что экологическое образование в высших школах Украины и развитых зарубежных странах осуществляется в двух направлениях: путем экологизации учебного процесса и введения предметов экологической направленности. Опыт Великобритании трансформирован таким образом, чтобы усвоить наиболее целесообразные ее достижения и вместе с тем сохранить равновесие между исследуемыми учебными заведениями.

Ключевые слова: подготовка учителей, экологическое образование школьников, Великобритания, Украина.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PUPILS

O. A. Bida, T. P. Kuchai, A. P. Chychuk

In article a comparative analysis is carried out and features of future teachers' preparation for environmental education in the UK and Ukraine are highlighted. The main tasks facing the system of vocational education in the field of ecology and training of specialists for all segments of the population in the UK are distinguished. The curricula of the universities of the UK and Ukraine have been analyzed.

Having analyzed the state of environmental education in higher education institutions of Ukraine and the United Kingdom, we see the need to revise the conceptual principles of environmental education and upbringing. Since environmental problems are global, interdisciplinary, we note the need to "green" all academic subjects.

The analysis of the scientific literature on the content of the curricula shows that environmental education in higher schools of Ukraine and developed foreign countries is carried out in two directions: by greening the educational process and introducing environmental subjects. The experience of the United Kingdom must be transformed in such a way as to assimilate its most relevant assets and at the same time maintain a balance between high quality higher education and reasonable material costs. Studying the state of environmental education in higher education institutions, we agree with the conclusion of V. Radomsky and P. Lipsky on the need to revise the conceptual principles of environmental education and upbringing in Ukraine

Having analyzed the state of environmental education in higher education institutions of Ukraine and the United Kingdom, we see the need to revise the conceptual principles of environmental education and upbringing. In particular, the amount of study time spent on environmental disciplines in the curricula of the EIA of Ukraine needs to be increased. Since environmental problems are global, interdisciplinary, we note the need to "green" all academic subjects.

Keywords: Teacher training, environmental education pupils, United Kingdom, Ukraine.

Біда Олена Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове, Закарпатська обл., Україна). E-mail: tetyanna@ukr.net

Bida Olena Anatoliivna – Doctor Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Chair of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute (Berehove, Transcarpathian Region, Ukraine). E-mail: tetyanna@ukr.net

Кучай Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (м. Берегове, Закарпатська обл., Україна). E-mail: tetyanna@ukr.net

Kuchai Tetiana Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor, Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute (Berehove, Transcarpathian Region, Ukraine). E-mail: tetyanna@ukr.net

Чичук Антоніна Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна). E-mail: Toniabida@ukr.net

Chychuk Antonina Petrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Preschool Education Department, Bogdan Khmelnytsky National University (Cherkassy, Ukraine). E-mail: Toniabida@ukr.net